

מראי מקומות

סוגיית ד' כוסות

מסכת פסחים, פרק ערבי פסחים דף ק"ח

הגה"ח ר' אפרים פישל שי' אסטר

ר"מ, ישיבת אהלי תורה

קה:

עין משפט

גר מצוה

נה א ב מו"י פ"ז מהל' מל"ה הלכה ט סנה עשין מ"א נטור אור"ח סמן תע"ג:^[1]

ז ג ד מ"י וסנה שס טוש"ע אור"ח ס' תעב ספ"ק ח:^[2]

זו ה שס ספ"ק טו:^[3]

זח ו מ"י שס הלכה ג' טוש"ע שס ספ"ק טו:^[4]

רבינו חננאל

כאנשים שאף הן היו באותו הנס. וארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מויגת כוס יפה. ויבטא לן דכוס יפה הוא כוס של ברכה ודוא רביעית: שתאן חי אמר רבא ידי יין צאי ידי חירות לא יצא. שתאן בבב אחת אמר רבא ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא. יצא השקה מהן בני ובני ביתו יצא והוא דשתה רובא דכסא. מתיבי ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן. ופרקי' כוס יפה הוא רביעית תרריהו חדא שיעורא. ר' יהודה אומר צריך שיהא בהן מראה יין כדכתיב אל תרא יין כי יתאדם: תי"ד ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד נשים ואחד היתנות. ר' יהודה היה

שאף הן היו באותו הנס. ואי לאו האי טעמא לא היו חייבות משום דנשים פטורות ממנוט עשה שהזמן גרמא^(א) אף ע"ג דלרצעה כוסות דרצנן כעין דלורייתא מיקון^(ב): **ה"ן** באותו הנס. פי' רש"ס שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר וצנחנה ע"י יהודית וקשה

לדף משמע שאין עיקר ועוד דצירושלמי^(ג) גרים שאף הן היו צאותו ספק משמע צאתה סכנה להשמד להרוג ולאלד והא דלמרין^(ד) דפטורות מסוכה אע"ג דלף הן היו צאותו הנס כי צסוכות הושגתי^(ה) התם צעשה דלורייתא אצל צארצעה כוסות דרצנן מיקנו גס לנשים כיון שהיו צאותו הנס^(ו): **שתאן** חי יצא. משמע ללכתלה צעי מויגה וכן צפ' שלשה שאלנו (ברכות ד' ג): למרין הכל מודים בנזס של צרכה שלין מצרכין עליו עד שיתן לתוכו מים וקשה דצפ' שלשה שאלנו (שס נה). אמר ר' דרסים נאמרו בנזס של צרכה וצריך חי ורש"י פי' שס^(ז) דהא דקלמרין דלרין חי היינו שיתנוה חי בנזס צרכה המזון לאפוקי שלא ימוגו בנזס זה וישפון בנזס אחד ויצנן ור"ת פי' דחי דהתם היינו מויג ולא מויג דלמר צנן סורר (פסח ד' ע). אינו נעשה צן סורר עד ששתה יין חי ומוקי לה צנחנא ולא מויג והא דמשמע בהמואל יין (שגה ד' עו): שמוגו כראוי דקלמרין כדי שימוגו ויעמוד על רצעיית היינו צרכה הארץ דלמר צפרק שלשה שאלנו (ברכות ד' נה). ומוסקף צברכת

הארץ ואומר ר"ת דמוסקף מים ולא כפרש"י דמוסקף יין וכן מפרש צערוך^(ח) וצני גרבוט"ל מפרש: דחי קאי אכוס שיהא שלם ולא שצור כדלמרינן צפ' צתת מלכות (ד' טו): ריסקת תשע נגלים וא' חי והיינו שלם דלפילי בנז נמי משגי צריה כדלמרין צקוף גיד הנשה (חולין ד' קג): גבי צפור טמאה צין צחיה צין צמיתתה ככל שהו ולמרין נמי (צ"ק ד' נה). צצירתן זו היא מיתתן ואחי שפיר דכולהו עשרה דרסים אכוס קיימי ונראה דדוקא ציינות שלהם שהיו חוקים לרין מויגה אצל צלנו לא^(ט): **בבב** אחת. נראה כפירוש רש"ס ששתאן רופין ולא כפרש"י שעריה ארצעתן למוך כוס אחד דשתאן משמע הרצה כוסות: **ידי** יין יצא. פי' ידי שמחת יו"ט דס"ד הואיל ומיקנו ד' כוסות לא נפיק מדי שמחת יו"ט אלא אם כן יאל ידי ארצעה כוסות: **אחד** חדש ואחד ישן. פירש שפירש רש"ס דישן עדיף הוא עיקר כדלמרין (מגילה ד' טו): ולאציו שלח כזאת וגו' יין יצן שרות וקנים נוחה הימנו ולמרין (צ"ד ד' נה): כל מילי עתיקא מעלו והא דנקט שאינו פשוט קודם פירש^(י) לעיל צצילד צולין (ד' פה). גבי אחד ענש כו': **רובא דכסא**. היינו כמלא לוגמיו כדפר"י לעיל^(י) ומיהו לכתחילה לרין לשמות רצעיית: **ואת** אמרת בדי מויגת כוס יפה. אית ספרים דגרסי מאי כדי מויג' כוס יפה לכל אחד ואחד ולפי זה ס"ד דמקשה דמויגת כוס יפה דקלמר שמואל צין כולם קלמר דהיינו רוצע רצעיית הלוג וצרייתא קתני רצעיית הלוג יין חי צין כולן רוצע רצעיית לכל אחד והא דקתני אחד מווג לא שדי ברצעיית מווג. אלא כלומר אחד יכול לשמות מווג אצל מ"מ צרייתא לא מיירי אלא צחי דסגי רצעיית לכל ד' אף קשה אף היה סצור המקשה דסגי לכולהו צמויגת כוס יפה והא איכא צהני ארצעה כוסות כוס של צרכה שהא כוס יפה ורש"ס נמי הקשה הלא צרייתא סתמא קתני לכך נראה כספרים דגרסי אידי ואידי חד שיעורא הוא דכדי מויגת כוס יפה זהו רוצע רצעיית הלוג יין חי לכל אחד כדי שיהא רצעיית עם המויגה וה"נ מיירי צרייתא דמזכרנא רצעיית עם המויגה ומתחילה היה סצור דמזכרין יין חי הרצעיית הלוג לכל אחד ואחד ומווג אשתיה קאי ולא ארצעיית דצרייתא אלא לזכר דשני קאי שפיר ארצעיית והן סגויא כרז נתמן וכרזה דרש המוילא (שגה ד' טו): דסברי כוס של צרכה לרין שיהא צו רוצע רצעיית הלוג יין חי כדי שימוגו ויעמוד על רצעיית הלוג ושיעור הוצאת יין תמן התם דהוי כמויגת הכוס יפה דהיינו רוצע רצעיית וע"י מויגה יעמוד על רצעיית כשיעור כל המשקין דקתני סופא ושאר כל המשקין ברצעיית דלצי פריך עלה התם^(כ) דחא דתנן וצמווג שני חלקי מים ועוד מים צבד ומצטרפין ונראה לפרש דלצי צריך רצעיית שלימה להוצאת שבת וכן משמע התם צהיהא שמעתא דקלמר אצי עד כאן לא קלמר רצי נתן הכא דכית

דכוס של צרכה צעי רצעיית יין צין חי צין מווג אצל מים צבד לא מצטרפים:

אל

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

שאף הן היו באותו הנס. כדלמרין (סוטה דף יא): צשכר נשים דלנקיות צצאותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה נמי למרין הכי דמשום דע"י אסתר נגאלו וכן גבי נר חנוכה צצמכת צצנת (דף כג. ט"ז). **בדי** מויגת כוס יפה. שיעורו רוצע^(א) רצעיית כדי שימוגו ויעמוד על רצעיית לוג דלמרלא דלא דרי על חד תלת מילא לאו חמרלא הוא וקא דלמא לקיהו דעתן דצין כולם קלמר שמואל צציהו רוצע רצעיית יין: **שתאן** חי. שלא מווג צמיס: בבב אחת. עריה ארצעתן למוך כוס אחד: ידי יין יצא. ששתה ד' כוסות: ידי חירות א"י יצא. כלומר אצן זו מווגה שלימה: כדי רביעית. צין כולן קאיא לשמואל דלמר רוצע רצעיית דהיינו כוס יפה: ה"ן מאי כוס יפה דקלמר שמואל לכל חד וחד דהוי לכו כולוהו רצעיית: א"ל תרא יין כי יתאדם. אלמא יין מראה צעי: קליות

רשב"ם

שאף הן היו באותו הנס. דלמר צצנמ' סוטה (ד' יא): צשכר נשים דלנקיות שהיו צצאותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי משום דעל ידי אסתר הוה וכן גבי חנוכה צצנמ' צצנת (ד' כג. ט"ז). לשון מורתי להל"ל: **אמר** ר"י אמר שמואל ד' כוסות הללו צצמר שיהא בהן. ככל אחד כדי שיהא צהן מויגת כוס יפה של צרכה שיעורו רוצע רצעיית לוג כדי שימוגו ויעמוד על רצעיית לוג דכל חמרלא דלא דרי על חד תלת מילא לאו חמרלא הוא הכי

מפרשין לה צצנמ' צצנת בהמוילא יין (ד' עו). והשתא קס"ד דצמויגת כוס יפה רוצע רצעיית לאו חד שיעורא הוא. כוס יפה כוס של צצנתו משום דעשרה דרסים נאמרו בנזס של צרכה כו' כדלצי צצנמ' צצברות (ד' נה): **שתאן** חי. שלא מווג צמיס אלא וכוון שיש צעי רצעיית לוג דצצנרי מרצעיית לאו כלום הוא דכי היכי דמווג צעין רצעיית צין הכל ה"נ חי צעין רצעיית: בבב אחת. עריה ארצעתן צצוך כוס אחד כך פירש רציו שלימה ולא נהירא דלצי שותה הרצה ככלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רצעיית אינו אלא למעמי פחות מרצעיית אצל טפי מרצעיית בנזס אחד חשוב כוס אחד^(א) וי"ל דהכי פירושו צצנת אחת שלא על סדר משנתנו אלא סתאן רלופין: השקפה מווג. מכל כוס וקוס שלא שחה כולו כדמפרש לקמן: ידי יין יצא. ששתה ארצעה כוסות: ידי חירות א"י יצא. כלומר אצן זו מווגה שלימה שאין חשיבות אלא צין מווג. והני מילי ציינות שלהן דלדרי על חד תלת מילא אצל יינות שלנו לא צעי מויגה: ידי יין יצא. משום שמחת יו"ט דחתינא לקמן (דף קט). ושמחת צצחג צצמה משמחו צצין: **אב"י** ידי ארבעה כוסות א"י יצא. וכוון חשוצין כוס ראשון ולא יזכר וצריך להציא עוד שלשה כוסות על הסדר: צריך שיהא בהן כדי רביעית. כלומר ככל אחד ואחד כדי רצעיית לוג: אחד חי. לרין רצעיית דצנרי מרצעיית לא חשיבא שחיה דנצפקא לן מכל משקה אשר ישחה (ויקרא יא): ואחד מווג. שהיה צו רוצע רצעיית יין ושלשה רצעין מים דהוי צין כוליהו רצעיית: ואחד ישן. שאין צו טעם יין כל כך שנעשה חלש צי מחדש אצן צו טעם יין: צריך שיהא בו טעם יין. ולעשות חלש וישן: ומראה. שיהא אלוס: קתני מיהת כדי רביעית. לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מויגת כוס יפה לכל אחד ואחד וס"ד דשני שיעורים הן מדלגא קלמר שמואל כדי רצעיית כלשון הצרייתא: הכי גרסינן כמו שכתוב צצפרים אידי ואידי חד שיעורא כדי מויגת כוס יפה דהיינו רביעית. מירולא היא לומר שלשון שמואל ולשון הצרייתא אחד הן וכדי מויגת כוס יפה דקלמר שמואל היינו רוצע רצעיית יין כדי שימוגו ויעמוד על רצעיית כדלמר בהמוילא יין (שגה ד' עו): כך נראית שיטה^(ב) צעין ועיקר. ורציו (ה) פי' סכן מקשה הגמ' דקס"ד דשמואל קלמר רצעיית צין כולן וצרייתא קלמר לכל אחד ואחד וצריך הגמ' דשמואל נמי קלמר לכל אחד ואחד וקשיא לי והלא צרייתא סתמא קתני לרין שיהא צהן ואיכא לפרושי נמי דצין כולן קלמר: א"ל תרא יין. אל תחמוד^(ג) להיות רגיל צו כי יתאדם מכלל דצין נמי מראה צעי. וטעמא נמי צעי דמזכר עליה שלא להסתכר צו: ואחד התינוקות. שגס הם נגאלו: וכי מה תיעל"ת יש לתינוקות. הלא פטורין מן המנוט:

קליות

צעי רצעיית כו' ופרש"י דהתם לא נהירא כמו שמפורש שס^(ד) וסבר דכוס של צרכה צעי רצעיית יין צין חי צין מווג אצל מים צבד לא מצטרפים:

אל תרא יין כי יתאדם. הכא מייחי האי קרא לחשיבות יין אלוס וצמחוכר פירות (צ"ב יא): פי' רש"ס התם דמייחי לה לגריעותא^(ה) ושם מפורש: מוין

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) [שגה כג. מגילה ד. ערלן ג.] עיין חוסי סוכה לה. ד"ה מה, (ב) מזל למ, (ג) עיין חוסי לעיל צט. ד"ה לא יפתחו, (ד) ע"י פמ"ג אור"ח ס' תעט א"א סק"א ששייבס דברי רש"י, (ה) קורדשין כט, (ו) עיין חוסי ברכות כ: ד"ה בתפלה, (ז) מגילה פרק ב ט"ז, (ח) סוכה דף כח, (ט) ויקרא כג מג, (י) ועיין מוספות מגילה ד. ד"ה סוף ק"ן, (כ) ד"ה חי רעיישי, (ל) פנך עשר, (מ) ועיין מוספות צרכות נ: ד"ה מודס וכו', (ס) קו. ד"ה אם, (ס) שבת עז, (ע) עז. ד"ה ועוד מים.

הנהגות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה ה"ג וכו' ורציו שלמה פי' סכן מקשה וכו' קלמר רוצע רצעיית צין כולן:

תורה אור השלם

(א) אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בבלום צעיו יתקלף צמיישיש: [משלי כג. לא]

ליקוטי רש"י

ארבעה כוסות הללו צצמיקנו צצמיס לרין שיהא צין כולן רצעיית לוג יין חי דהיינו צילט ומתלה כדי שימוגו ויעמוד כל רוצע רצעיית צעו כדי רצעיית וכוון דלדרי על חד תלת מילא מילא דמפרש התם וכוון לחת. א"ל תרא יין. אל תמן צ' עיין [משלי כג. לא].

הנהגות וצינונים

[ח] [בד"ץ והראש"ש ליתא חיבות רב אמר (גליון). בריח גרס אמר רבא, (צ) וי"ף רמב"ם (הלי) חצין ומצה פ"ז ה"ט) ועוד ראשונים גורסים ידי חירות צצא ידי ארבע כוסות לא יצא: ג] בכת"י נוסף **בדי** מויגת וכו"ה ברשב"ם ובתוס': ד] שם איתא "שאף הן היו באותו הנס", ורש"י פי' שם דע"י אשה נעשה הנס, ועיין חוסי כאן ד"ה היו: רב גרסא לשון רב **האי** בכת"י (נמוקי שובצ"י: [ח] בכת"י שטת זו צעין: [ז] בכת"י להויות: [ח] פירשנו לעיל בצ"ל (בארות המים): [ט] שייך קודם ד"ה אחד: [י] אולי הכוונה למש"כ שם הרשב"ם "שמשכר יותר מדאי" עיי"ש, ובדפדפי' הגי' פי' **רשב"א**: [כ] כתי' זו הוא בגמ' כת"י:

השבת כולה. וכן עיקר וכן דעת הרשב"א ז"ל ואסיקנא דלמאן דאמר מבדיל והולך כל היום כולו דוקא הבדלה לבד אבל לא על האור וה"ה לבשמים דלא.

דף ק"ז ע"א

איתנינ' לי' שיכרא אמר חמרא מדינא הוא אבדיל וטעים מידי ודוקא להבדלה הוא דמבדילין אחמר מדינה אבל לקדושי לא. דאין מקדשין אלא על יין הראוי לנסך ע"ג המזבח וה"מ דלא קבע עליהו אבל קבע עליהו לית לן בה. ודוקא אשיכרא הוא דמברכין כל דקבע לעילוי אבל אמיא ליכא מאן דאמר. והא דאמרי' דאין מקדשין אלא על היין כתבתי בארוכה בבא בתרא פרק המוכר פירות בס"ד.

וש"מ אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל כלומר אסור כל דאית לי' כוס להבדיל אבל אי לית לי' אינו אסור וכדאמרן לעיל דאם אין לו אלא כוס א' מניחו לאחר המזון ומשלשן כולן עליו ומדקתני הנכנס לביתו במוצאי שבת ש"מ דלאו דוקא ביושב ואוכל מבעוד יום אלא אפי' להתחיל שפיר דמי. ואמימר דבת טות מנהג חסידות נהג ורצה להחמיר על עצמו. ואיתנינא ליה שיכרא ובת טות. ומינה שמעינן דאין מבדילין על הפת דדוקא קדוש אמרו אבל הבדלה לא אמרו והדין נותן דשאני קדוש דכיון דאין קדוש אלא במקום סעודה שפיר דמי לקדושי אריפתא אבל הבדלה דאינה מתורת סעודה לא. וכן דעת כל הגאונים ז"ל.

המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא. וא"ת והא אמרי' במס' יומא כמה ישתה ויהא חייב ב"ש אומרים כדי רביעית ובה"א מלא לוגמיו ופירשו התם בגמרא לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאלו יסלק לצד אחד יראה מלא לוגמיו והוינן בה אי הכי הוה לי' מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אלמא שמעת מינה דמעיקרא כי הוי ס"ד דמלא לוגמיו ממש קאמר הוי לי' מחומרי ב"ש ומקולי ב"ש והו"ל מלא לוגמיו יתר מרביעית וא"כ היכי בעינן הכא לטעימה מלא לוגמיו והא כולה כוס של ברכה לא הוי אלא כדי רביעית לפי' יש לפרש דהכא נמי לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאלו מסלקו לצד אחד ונראה כמלא לוגמיו. ואכתי איכא למידק דתנן במס' כלים ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם הקומץ את המנחה וחפני הקטרת והשותה מלא לוגמיו ביוה"כ. וכיון דכל אדם משערין כמלא לוגמיו אפי' תימא דמסלקו לצד אחד קאמר הא איכא אינש דנפיש לי' מרביעית והדר' קושיין לדוכתה.

אלא יש לפרש דהכא לאו כל אדם בשלו קאמר אלא מלא לוגמיו של אדם בינוני ולא דמי ליוה"כ דהתם בהנאה תליא מילתא וכל אדם נהנה בשיעור שלו. והא דאמרי' מקדש לאו דוקא אלא ה"ה לכל מברך תדע דבריית' הכי תניא וטעימת יין בכל שהו ר' יהודה אומר מלא לוגמיו אלא דאיכא בינייהו דקדוש מקדש גופיה בעי למטעם כדעת הגאונים ז"ל ובשאר ברכות אפי' ינוקא נמי. מיהו דוקא בטעימת יין של בהמ"ז או של שאר ברכות דדכותה בעי' מלא לוגמיו אבל בברכות הנהנין כל ששותה ונהנה סגי דלא בעי' רביעית אלא

לברך עליו לאחריו. והרב ר' יצחק בן גיאת ז"ל שכתב בשם רבינו סעדיה גאון ז"ל שהמברך על היין או על המים צריך לטעום מלא לוגמיו אינו נראה כן. וכן דחה הרמב"ן ז"ל.

זכר לדבר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים. כלומר כשם דכשאדם מנייר השדה אינו זורע אל קוצים ועולה יפה כן כשאוכל מעט פותח ומרחיב בני מיעיו ומקבל המאכל של סעודה לאחר כן בתיאבון.

דף ק"ח ע"א

השתא דאתמר הכי ואתמר הכי כולהו בעו הסיב' ואע"ג דבדרבנן היא והוה לן למימר ספיקא לקולא כיון דאפשר בלא טורח ובלא הוצאה שפיר דמי דמהיות טוב אל תקרי רע.

פרקדן לא שמיה הסיבה. פי' פרקדן משמע פניו כלפי מעלה ושובב על אחוריו והיינו הא דהכא וההיא דאמרי' בפ' הספינה במתי מדבר דחזינהו דגנו אפרקיד והוה עבר טיעא כי רכיב אגמלא ונקיט רומחא בידיה תותי כרעייהו ופירושו פוריה קדל. ומשמע נמי פניו כלפי מטתו והיינו ההיא דאמרי' אביי לייט מאן דגני אפרקיד שהוא בין פניו למעלה בין פניו למטה מפני שמתחמם ובא לידי הרהור ופירושו פורייה קיר.

נשים חייבות בארבע כוסות שאף הן היו באותו הנס פי' בנס הגלות או בשרדפן פרעה על הים. ויש אומרים שהן היו עיקר הנס כדאמרי' באגד' דבשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו וא"כ קשיא מאי אף.

ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה. אסיקנא דכוס יפה היינו כדי רביעית ובפ' המוציא אמרי' אמאי קרי לי' כוס יפה לפי שהוא כוס של ברכה הלכך בכל חד וחד בעי' שיעור זה בין שהוא חי בין שהוא מזוג אלא דחי לא יצא אלא ידי חירות דאין דרך שתיה בכך.

שתאן בבת אחת ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא י"מ שעירה כולן לתוך כוס אחת ושתאן. ואינו מחזור דפשיטא דכוס אחד יש כאן ולא ד' כוסות. אלא ה"פ שתאן בבת אחת בזה אחר זה בלא הפסק לא יצא ידי ארבע כוסות עד שיעשה כסדר ויאמר אגדה וסדר הפסח.

השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דשתי רובא דכסא וא"ת היכי דמי אי לבניו ולבני ביתו קטנים דלאו בני חיובא פשיט' ואי דבני חיובא כיון דשתי איהו רובא דכסא היכי נפקי אינהו והא חייבין נינהו ברובא דכסא כל חד וחד בדידי'. א"ל אי בעית אימא בני חיובא אי בעית אימא לאו בני חיובא אי בעית אימא בני חיובא ובכוס גדול דאיכא רובא דרביעית לכל חד וחד והוא דשתי רובא דכסא של שיעור ברכה קאמר ולא רובא דכוס זה. וקמ"ל דלא בעי' לפני כל חד וחד כוס. ואי בעית אימא דלאו בני חיובא וקמ"ל דלא תימא ד' כוסות תקינו כוליה כסא בעי' קמ"ל דברוב' סגי. הלכך אין דין ד' כוסות אלא כדן מקדש בעלמא דסגי במלא לוגמיו אלא הכא רובא דכסא בעי'

ע"ב

רבינא אמר כל חד וחד מצוה באפי נפשא הוא כתב הרב אלפסי ז"ל וקאמרי רבוותא הואיל וכל חד וחד מצוה באנפי נפשיה צריכי לברוכי בורא פרי הגפן אכל כסא וכסא ומסתייעי להאי סברא מהא דתנן וכו'. שמעי' השתא דכי היכי דלענין ברכת המזון כיון דמשתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר הוי הפסקה וצריך לחזור ולברך בפה"ג הן הכי נמי הכא דלא אפשר ליה למקרי אגדתא והלילא ומשתא בהדי הדדי וכו'. והרב בעל המאור השיב עליו דשאני בהמ"ז דהוי גמר וסלוק וכן כסוי אי לאו משום דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסה בחדא ידא. אבל מדרש אגדה אינו מפסיק דאין כאן סלוק שהרי שולחן ערוך לפניו ודעתו לאכול ולשתות. ומאי דאמר נמי דלא אפשר למקרא ולמשתי בהדי הדדי שנראה מדבריו דאין לו לשתות בתוך האגדה אינו כן דהא תנן בין הכוסות הללו אם רצה לשתות שותה ואין הפרש בין שותה לפני הגדה לשותה בתוך הגדה הילכך הגדה לא הוי הפסק ואינו צריך לברך בפה"ג אלא אכסא קמ' ואכסא דברכתא וכיון שדעתו לגמור את ההלל על כוס רביעי א"צ לברך עליו. וכן כתב הר"ר יצחק בן גיא דאם בשם מר רב יוסף בר רב מארי גאון ז"ל. וסברא מעליא היא והכי איבעי ליה למעבד אלו דברי הרב בעל המאור ז"ל. וכן דעת הרשב"א ז"ל. וכבר כתבתי דטעם ברכת המזון דמפסיק לא משום גמר וסלוק הוא מדמדי ליה ליקנ"ה אלא משום דקא אסר עליה שתיה ומשתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר. והלכך מדרש אגדה נמי הוי הפסק שהרי אוסרת עליו שתיה שמה ששנינו בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה ה"מ לפני הגדה אבל משהתחיל לדרוש לא תדע לך דהא קא בעי למימר שני פרקי' מהלל שאסור להפסיק בהן ואפי' בין פרק לפרק. וכל שכן בברכת אשר גאלנו שאסור להפסיק בה הלכך קריאתן הוא הפסק וצריך לחזור ולברך בפה"ג. והרב בעל העיטור ז"ל הקשה על זה מדתניא חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן ולילך לבית הכנסת ובודאי כשהולכין לביהכ"נ להתפלל הוא או לשמוע קדיש וברכו ואפי"ה כל שהניחו שם מקצת חברים לא הוי הפסק ואע"ג דמשתא וצלווי בהדי הדדי לא אפשר.

ועוד דתנן בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון ואע"ג דמפסיק בתר הכי בברכת המוציא. אלמא כל שאינו גמר וסלוק אינו מפסיק וכבר כתבנו דאינו מפסיק אלא דבר שקבוע עליו חובה להפסיק עליו עכשיו וזמנו קבוע בתוך הסעודה משא"כ תפלה דמצי צלויה מקמי סעודה. וכן ברכת המוציא אי בעי שתי כל צורכיה מקמי המוציא ואינה חובה עליו לעשות כסדר הזה והו"ל האי הפסק כהפסק דשיחה דרשות שאינו הפסק בתוך סעודתו. וכי תימא וכי גופה שיחה דרשות אמאי לא מאי שנא מתפילין דקיימ"ל סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך. א"ל דשאני התם שהן שתי מצות דזו אינה מעכבת את זו ומשום הכי כשסח בין זו לזו הו"ל סח בין

* עיין ק"נ.

ולחומרא אזלינן אי רובא דכסא טפי ממלא לוגמיו בעי' רובא דכסא ואי מלא לוגמיו טפי בעי' מלא לוגמיו דלא גרע ממקדש דעלמא.

וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין. פי' מה תועלת ומה הנאה שאין הנאתן אלא במיני פירות. ולא כמו שפי' רבינו שמואל מה חיוב יש לתינוקות ביין. דפשי' דאין חיוב לתינוקות וליכא מאן דאמר.

דף ק"ט ע"א

חוטפין מצה בליל פסחים. פי' הר"מ במז"ל גוזלין זה מיד זה לשמחה כדי שישאלו התינוקות ולא ישנו. וה"ג בתוספ' חוטפין מצה לתינוקות. והראב"ד ז"ל פי' ממהרין לעשות סדר הפסח ולאכול מצה כדי שלא ישנו התינוקות. והיינו דא"ר עקיבא הגיע עת לעמוד מבית המדרש.

אמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע מנ"ל ממקוה דתניא ורחץ את כל בשרו במים מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות (שיעורו) [שיעורו] חכמים מי מקוה מ' סאה ואם תחסר המקוה ותעמידנו אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע תמצא בו רביעית מים לפי חשבון מ' סאה כשיעור כולו. והחשבון הקצר והמכון בזה הוא כן. רומא=של מקוה שלש אמות שהן י"ח טפחים באמה בת ששה טפחים ובכל טפח יש בו ד' אצבעות ובכל אצבע ה' חומשין נמצא הטפח עשרים חומשין אם תקח אחד מעשרים לשמנה עשר טפחים שהוא שיעור המקוה הם י"ח חומשין בגודל שהרי בכל טפח יש בו עשרים חומש גודל השלך מהם רביעותם נשארו י"ג חומשין וחצי שהם רום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע בכיון. וכן תעש' תעשה למים קח לך אחד מעשרים מארבעים סאה והם ב' סאין השלך מהם רביעותם נשארו סאה וחצי שהן ט' קבין דסאה ששה קבין והקב ד' לוגין נמצאו ט' קבין שהן ל"ו לוגין מים בשטח אמה על אמה וברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע צא וחלק שטחו אמה על אמה יש בו ו' רצועות בכל אחת ששה טפחים טפח על טפח שהן בין כולן ל"ו טפחים ומים ל"ו לוגין נמצא לוג לטפח ורביעית הלוג ברביעית הטפח ורביעית הטפח הוא אצבעיים על אצבעיים לפי שד' אצבעות לטפח וד' על ד' הם י"ו אצבעות והרביעית ד' אצבעות שהם אצבעיים על אצבעיים. והכלל הקצר בזה ליטול אחד מעשרים מרומי של מקוה ולהשליך רביעותו וכן למים. ומתוך חשבון זה נוכל ללמוד לכלי של שיעור חלה שהוא חמשת רבעים קמח ועוד שצריך כלי שרתבו שלשה טפחים וארכה ב' וחצי ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע. שכבר למדנו דשטח טפח ברום הזה מחזיק לוק וכיון שכן לחמשת לוגין צריך כלי של חמשת טפחים שטח וב' טפחים על ב' טפחים הם ד' טפחים וחצי טפח על פני ב' טפחים הוא טפח הא לך חמשה טפחים. ויש דרכים אחרים לפי' רביעית של תורה זה וכולם עולין לטעם אחד. ולזה שומעין שהוא קצר ומכוון.

מ.ס: 566 הודפס ע"י אוצר החכמה

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ו פ"ז

מגיד משנה

ובן אסוד לאכול וכו'. ראש פרק ערבי פסחים (דף כ"ט:). סמך למנחה לא יאכל אדם עד חמשה. ובמנחה (דף ק"א). איביעא להו סמך למנחה גדולה מן אי דלמא סמך למנחה קטנה מן וכו' ומשמע הוה דסמך למנחה קטנה מן וכן כחוב בהלכות סמך למנחה מחשע שעות למנחה ומנחה ופסחא שעות ומנחה ולמנחה וסמך לה חשע שעות ע"כ:

אבל אוכל הוא מעט וכו'. שם בגמ' (דף ק"א:). "א"ר אמי אכל מעביל הוא במיני מרינא ר' יוחנן מעביל בירק. וזהו מעביל מטפל כלומר מעביר פחו במיני מרינא כגון פירות וקטניות וכיוצא בהן. ע"כ:

וּחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים וְכוּ'. עַם (דף ק"ז: ק"ח). דָּבָה שְׁמִי כְּלוּלָה מַעֲלֵי יוֹמָה דִּפְסָקָה חֲמִרָה הִי הִיכִי לְדִנְגִרְיָהּ לִצְיִינָה וּלְטַעֲסָה טַעֲסָה מִנְהָ. רַב שֶׁשֶׁם הוּא יִמִּיחַ בְּחִמְיָתָהּ כֹּל מַעֲלֵי יוֹמָה דִּפְסָקָה: **אֲבָל** בִּשְׂאֵר עֲרֵבֵי יוֹ"ט וְכוּ'. עַם בְּרָשָׁא הַפִּקֵּץ (דף ק"ט: ז' יוסי אומר אֲבָל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּשְׁתַּחֲוֶה קוֹיָלָה דְּלֹסֶלֶה כְּרִי יוֹסִי כְּלִמְתָּא כְּלִלְטוֹ:

פ"ז א מצות עשה מן התורה לספר
בנשים ובנפלאות וכו'.

זה מצוֹר במִלְחָמָה וּמִצּוֹר ג"כ עֲרֵבֵי פִסְחִים
(דף קט"ו:). וּמִנֵּין שְׁבִלִיָּהּ שֶׁל חֲמִשָּׁה עָשָׂר
וְכו'. גַּם זֶה מִצּוֹר בְּמִלְחָמָה וְזוֹכֵר בְּהַגְדָּה:
מִצּוֹה לַהֲדוּרֵי לְבָנִים וְכו'. (דף קט"ו:).
בְּמִשְׁנֵה וּלְפִי דֵעִתּוֹ שֶׁן אֲבִיו מִלְמֵדוֹ
וּמִצּוֹר בְּמִרְאָה:

א מצות *עשה של ר
שנעשו לאבות
בניסן שנאמר זכור את היום
כמו שנאמר זכור את יום

עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה
 בן. אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל
 להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך. לפי דעו
 בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצור
 הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו
 שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה
 אירע כך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים
 קודם שיאכל¹ וחוטפין מזה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו

אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה. ואפילו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה: ד' וצריך להתחיל בגנייניו בימי תרה ומלפניו כופרים ומועין אחר ההבל ורודפין אחר עני מהאומות וקרבונו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו שנעשו לנו ובחירותנו. והוא שידרוש מארמי אוכד אבי עד שיישובח: ה' כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרו את חיי אבותינו במצרים. מצה על שום שנאלו. ודברים האלו את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנא' וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד

א טור סי' חפ"א סמ"ג עשין מ"א: ב טור סי' תע"ב חע"ג סמ"ג שס: ג טור סי' תע"ב סמ"ג עשין מ"א:

משנה למלך

יב ומי שאכל מצה בערב הפסח מבין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו. דין זה יאל לרעיו מה! דלמרינן בירושלמי א"ר לוי האולן מנה בעי"פ כנא על ארוסמו צבית חמיו והכא על ארוסמו צבית חמיו לוק. ושאל הריב"ש סי' מ"ב הא הריסור או לנד צננה השמוריה לנאח זה או בכל מנה וזה מומר לנאח מנה עשרה. והסיני א"ר דר"ל בכל מנה היה הוא השמוריה בירושלמי ירד לא היה אכיל לא חמין ולא חננה. ועראה שם שהיה מתעבש שהרי אמרו שם עטם אחר משום הדוח

מגדל עוז

פ"א ג מוצות עשה של תורה עד כן וכן היה. לשון מילתא מכלל סאלמד ויהי כי שאלך בנך מתוך לאמר יטול את שיתלך אתה מגיד לו וסא לאו אי חסד מגיד לו מ"ל והגדה לבנך את"פ של סאל בנך חזן כל ענין בנך ענין לבנך אלא ענין מנין מ"ל ואומר משה אל העם וזכר את היום הזה אשר יאמסו ממזרים ע"כ. וכחזר ר"מ וז"ל בספר המדות שלו שהוא זהו סוכרנו וזכרנו את היום הזה (לנרנך) סאלמד וזכר את היום השבת עכ"ל: זהו ביצור ממשנה עד קרנן פסא. סאל מדפוס פ"י ערפי פספסו (דף קט"ו):

ולא מצה משהו דאסמנים תוה ואי תוה אבלי ביממא לא תוה אבלי בליליא ובמס' סופרים י' דנהגום לתקנות אפלו בוכרא דאימא כמו מעשה דמכת בבורות ומירו גדול הבית לא גדול יוסי בערב שבת ומס' דבע"פ אפלו ר' יוסי מורה, ע"כ: א' [f] ואנן דשלחות שלנו גדולים כבר אבלו ואנן צריך יתור כדי להחמיץ התנוקא אבל מה שרגילין לחגגה הקערה בשאמרין המצות ומימור ודמור ודמור וכן פ' בערך בערך המקב. אבל דא"כ"ה כתב בשם רש"י שחגגה דאמרין חופפין מצה בלילי פסחים היינו כשנגביה הקערה שלא יישנו התנוקות וישאלו: וי"מ תה התנוקות ולמה דבר שלא יישנו וישאלו ואחר כך כתב גבי תה דאמרין צדן לחגגה מנ"ח דאמרין לקמן כבר אנן צריך לחגגה ולאו עוד וכו' כתב גבי מה שאומר בשנין אבותינו אוכלים

ג וצריך לעשות שינוי וכו' ובידע משנה וכו'. (שם דף ק"ח: ק"ט.) שם צדריהא מחלק להם קליות ואבחים כדי שישאלו מניח ר' אליעזר הגדול איומר מוטעין מנה צדעז הפסח המיוקוק שלא יטנו. עוד ש' למה עוקרים את השתקן אמרי דבי ר' ינאי כדי שישאל המינוק: איין לו בן וכו'. (שם דף קט"ו.) מ"ד שם בנו שאלו ואם לאו אסמו שואלנו ואם לאו הוא שואל לעצמו אפילו שני תלמידי אדם שזדעין בהלכות הפסח שאלין זה לזה:

ד' וצריך להתחיל וכו' במשנה מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אוזב אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה ונגמ' מאי גנות רב אמר מתחלה עוזבי אלהים אחרים רבא אמר עבדים היינו לפרעה במצרים:

ה כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו
דכו'. במשנה (דף קט"ז) ר"ג אומר
כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא
יבא ידי חובתו ואלו הן פסח מזה ומרור וכו'
כלשון רבינו:

ו בבל דור ודור חייב וכו'. גם זה צמשה
שם (דף קט"ו:): בכל דור ודור חייב
אדם להראות את עצמו כאילו הוא ינא ממזרים
וכו'.

ז' לפיכך בשמועד ארם בלילה הזה וכו'.
גם זה (דף ל"ט:) במשנה ואפילו
עני שצירחאל לא יאכל עד שמקב ולא יפסחו לו
מאדבעה כוסות של יין ואפילו מן התמחוי.
ובגמרא

ים לפנך. ואף על פי שאין לו
היו הרי זה משובח: **ב** מצוה
אם היה קטן או מיפיש ואומר לו
קב"ה ויוציאנו לחירות. ואם היה
דעתו של בן: **ג** יצוריק לעשות
שישיב להם ויאמר להם כך וכך
השגת הראב"ד

*וחושפין מצה ובו. א"א פירוש אחר ממחרין
לאכול כדי שלא יישנו עכ"ל:

ל ומספר שבתחלה היו אבותינו
מת שקרבנו המקום לו והבדילנו
וגמלנו ומסיים בנסים ובנפלאות
ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה
אלו הן. פסח מצה ומרור. פסח
מרור על שום שמררו המצריים
ל דור ודור חייב אדם להראות
על דבר זה צוה הקב"ה בתורה
פסח כשסועד אדם בלילה הזה

צריך

הגהות מיימוניות

יב [ט] ר"ה היה נותן לאכול מצה עשירה שגילושיה כבצים בלא מים בארבעה עשר שחל לחות בשבת כמקדוה שלישית וכו' משמון בירושלמי וכו' עיין לעיל בפ"א. אמנם מהר"ם אומר לעשותה בדבש או חלב כי זה שולרם כבצים כדלעיל אר"ה חוקק. ורבינו מנחם התיר לעשות עונה לבגו בע"ש לאכילה ב"ד שחל להיות בשבת אר"ה חזית. ע"י [ז] דמחקר בגמרא מוכח למנהג קמחא חתן הדיינו מחשע שעות ומעלה, ע"כ: [ז] אמר רב אשי אבל מוטבל הוא במיני תרומא יצחק מוטבל בירק, ע"כ: [ז] רבה הוא שתי חמרא כולא יומא כי היכי דגריר ליה וינכפין רב ששת הוא יתיב בתנחנא ומסכן אפיסמניס הוה. ובירושלמי רמסין רבי לא אכיל לא חזית וכו' בכורות מתענין ע"כ: פסח והנוטין בשביל חצה שרשכוס לה בתחאה ע"כ. וכתב רמב"ה ז"ל אומר, חמורין, ע"כ: [מ] א"ר ירמיה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה עקרב פסח והלכה כר' אבהו ככל לקרין מנהג כשר פלסק הקערה שבת המצות והמורור והתבשיל לצד אהר כאלו לא חמא פ' רשב"ם מנהג על חנם הוא. פ"א פ' רשב"ם בשם רש"י שזוהי הגבהת קערה עם מנהג אלא מנהג של שנהגה בשבת כגון התבשיל כוסות כשמומר לפיכך. ר"פ פירש"י. הא מצינו ואוכלים ומורור. ורבינו שמואל פירש הוטפין מצה מלפנין את הקערה ואת הלחם מן יוש שנהגים להגביה הקערה על חנם ומוציאין התבשילים מן הקערה ולא מילתא היא דהא א התגבת מצה ומורר דכיון דלא מצי למימר פסח או אם היה מנחה התבשיל בידו היה יראה

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ז פ"ח

יבשין אכל לא כזשין ולא שלוקין ולא מבושלין מטרפין כזית ויואלין בקלם שלהן. ובגמרא (דף ל"ט:) גבי בין לחין בין יבשין אמר רב הונא לא שנו אלא קלם אכל עליו לחין אין יבשין לא והקשו על זה מלשון המשנה ומילתו כמנואר שם:

פ"ח א סדר עשיית מצות אלו וכו'. הסדר הזה מנואר פ' ערבי פסחים וידוע לכל וזה לא אכסוב מן הגמרא רק המקומות שהיה בהם דבדרי רבינו מחלוקת עם אחרים: בזמן הזה מביאין וכו'. (פסחים ק"ד:) בגמ' מזה להביא לפני מזה וחזרת וכו' מביאין מזה איתן שני מביאין אמר רב הונא סלקא וזרחה חזקיה אמר אפילו דג וצילה.

רב יוסף אמר לרבי שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה רבינא אמר אפילו גרמא ונשולא. ורבינו פסק כרב יוסף. והמנהג הפשוט באלרנו הוא כשר וצילה:

ב מתחיל ומברך בפ"א ולוקח ירק וכו'. פ"י ואינו מברך לאחריו

וכן כתב הרשב"א ז"ל. ושעור כזית הוא כדעת רבינו לפי שאין אכילה פחותה מכזית. ורבינו מי שכתב כל שהוא לפי שאין זה אלא כדי שישאלו המינוקות:

ה ומברך בורא פרי הגפן וכו'. וזה כדעת ההלכות והכנה מן הגאונים שסבירין שכל אחד מארבעה כוסות הללו לרבי דרכה לפניו. אכל קלם הגאונים סבירין שאין טעוין אלא כוס ראשון וכוס של דרכה ודעת העיטור והרשב"א והרא"ה ז"ל כן ולענין דרכה אחרונה דהיינו על הגפן ועל פרי הגפן כמות שכלות איכא מאן דאמר לא מברכין אלא כוסף ואיכא מאן

שבכל הלילות אין או מביאין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין: **ג** בזמן הזה אינו אומר השלח לפניו ואומר פסח זה שאנו אוכלין על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה'. ומגביה המרור בידו ואומר מרור זה שאנו אוכלין על שם שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר וימררו את חייהם. ומגביה המצה בידו ואומר מצה זו שאנו אוכלין על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וכו'. ובזמן הזה אומר פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו': **ד** ואומר לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבודות לחירות מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה. והללויה הללו עבדי ה' וגו' עד חלמיש למעיני מים. וחזרת ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרורים. ובזמן הזה מוסיף בן ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה בבני עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שייגע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל. ומברך בורא פרי הגפן ושותה הכוס השני: **ו** ואחר כך מברך על נטילת

א טור ס' תע"ג סמ"ג עשין מ"א: ב טור שם ואין לרבי כזית מזה כהנה"ה לפע"ד: ג טור ס' תע"ה סמ"ג שם:

לחם משנה

עליו כמו שכתב בעל המשנה כיון שהיא מזה מדרבנן דהא מברכין אמרו בזמן הזה דהא מדרבנן אע"ג דש לחלק דמרור היה מדאורייתא זמן שזית המקדש קיים מ"מ הא מברכין על שאר מצות דרבנן:

פ"ח ב ואחר כך עוקרין השלח מלפני קורא ההגדה לבדו. נפרק ערבי פסחים (דף קט"ו): אמרו ואין עוקרים השלח אלא מלפני מי

הנהגות מיימוניות

בלעו לטוג"א. עולשין קריב"ל בלעו קרישפ"ל"ה בלשון ערבי הונדב"ל בלשון ספרד שול"ש, תמכא מיריש"ך בלעו, מירב"א, הרבניא אצותא דיקלא ע"כ: [ג] רבינו חם היה מוקדק דוקא בקלם אבל לא בשורש, ע"כ: **א** [ה] וכן אמרו בגמ' כל שטבולו במשקין צריך נמי וטעמא דידים שניות ושני פוסל תרומה וכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחילה. ואמר הר"ם ז"ל נראה דהוה דוקא בדורות הראשונים שהיו נוהגים במהרה אבל אנו אין לברך על נטילה זו וכן היה רגיל לעשות בלא ברכה וכן פירשו התוספות, ע"כ: [ו] והגאונים כתבו לברך וכן כתב הר"י שמעיה בשם רש"י. וכתב המור הרוצה לצאת ידי פסקא יביא עצמו לידי חיוב נטילה כגון שסך רגליו וישפשף, ע"כ: [ז] כרב יוסף דהייב טעמא למילתיה וכן כתב רשב"ם שפירש רבינו הגאון מרומי שיש ליקח שני מיני בשר צלי כנגד פסח ומבושל כנגד חגיגה. ול"נ דהא סתם כל תנא כבן תימא דאמר הגיהה נאכלת צלי לכן לא יקה רק שני מיני בשר אפילו שניהם צלויין או מבושלין כדברי רבינו המחבר. ור"ח כתב הלכה כמ"ד גרמא ובישולא דהוא בתראה חילכך צריך ליקח גרמא וחרוטב או שני מיני בשר אבל גרמא וביצה לאו שני מיני הן דביצה לאו מין בשר הוא שהרי מותר לאכול בחלב וגם רבינו שמחה פסק כרבינו ור"י אלפאס פסק כר"ח: [וכשחל י"ד לחיות בשבת יש שאינם עושים כי אם תבשיל אחד דתנינן י"ד אינה קריבה בשבת כדאיתא בפסחים. אגבם פירש הר"י ויחאל י"ז שאין לחוש לזה כיון שאינו כ"א זכר ואדרבה ראה שהמקדק בזה נראה שעושהו כעין קדשים ממש וכן לעשות שני תבשילין לעולם אפילו חל י"ד בשבת עכ"ל: **ב** [ג] וכן היה רגיל מהר"ם לעשות גם טיבול זה בהירות ואמר מה שכתב ר"ח שאינו בהירות פירוש שאין צריך אבל אם רוצה בהירות בידו וגם מרור הנכרך עם מבושל בהירות וכן מצאתי שכתב רש"י בספר הפרדס גם בתשובת הגאונים מצאתי וגם בסדר רבינו יוסף ט"ע בסדר שלו על טיבול זה שהוא

מגדל עז

פ"ח א ה סדר עשיית מצות אלו עד גאל ישראל. הכל פרק ערבי פסחים (דף קט"ו): **ה** ומברך בורא פרי הגפן עד אף כלן כפרוסה. פ' ערבי פסחים ומקטנו לשון ר"י אלפס ז"ל: ואח"כ